

OMRÅDESBASERADE INTERVENTIONER I UTSATTA BOSTADSOMRÅDEN

REFLEKTIONER KRING ETT EUROPEISKT FORSKNINGSPROGRAM, UGIS

AV

PROFESSOR ROGER ANDERSSON
INSTITUTET FÖR BOSTADS- OCH URBANFORSKNING,
UPPSALA UNIVERSITET

Bilageförteckning

Följande bilagor till *Rapport Integration 2003* trycks separat.

OBS att titlarna kan komma att ändras.

Jan Ekberg & Dan-Olof Rooth: *Yrke och utbildning på 2000-talets arbetsmarknad – skillnader mellan inrikes och utrikes födda personer*

Lena Nekby: *Inte bara invandring – Utvandring av de utrikes födda från Sverige*

Ali Ahmed: *Vad säger ett efternamn? – En experimentell studie av etnisk diskriminering*

Wuokko Knocke: *Rekrytering för mångfald?*

Saeid Abbassian: *Integration i arbetslivet genom egenföretagande – Är det möjligt för invandrade kvinnor?*

Roger Andersson: *Migration till integration? En studie av flyktingar som lämnat de svenska storstäderna.*

Roger Andersson: *Områdesbaserade interventioner i utsatta bostadsområden – reflektioner kring ett europeiskt forskningsprogram, UGIS*

Åsa Bråmås: *Utvecklingen av boendesegregationen i mellanstora städer under 1990-talet*

Nihad Bunar: *Komplement eller konkurrent? Fristående gymnasieskolor i ett integrationsperspektiv*

Mathias Blob: *Skolintroduktion för nyanlända flykting- och invandrarbarn. En översiktsstudie av arbetet i fyra storstadskommuner*

Sabine Gruber: *»Det är ju bara så att man ska gå i svenska två« – institutionell ordning och reproduktion i skolan*

Roger Andersson: *Områdesbaserade interventioner i utsatta bostadsområden – reflektioner kring ett europeiskt forskningsprogram, UGIS.*

© Integrationsverket och författaren

ISSN 1651-1662

Integrationsverket
Box 633
601 14 Norrköping
www.integrationsverket.se

© omslagsfoto: Johan Tibbelin

Grafisk form: Anna-Sofia Quensel

Tryck: Elanders Digitaltryck, Stockholm AB 2004

INNEHÅLL

Förord	5
Introduktion	7
UGIS – några inledande ord om projektets uppläggning	8
Resultat	9
1. Bakgrunden till programmen	9
2. Gränsdragning och skala	10
3. Integrerade insatser	11
4. Partnerskap	11
5. Formella avtal	12
6. Programperiodens längd	12
7. Underifrånperspektiv och deltagande	12
8. Utvärdering	13
Varför målet att bryta segregationen?	14
Kan storstadspolitiken bryta segregationen?	14
Sammanfattande bedömning av den svenska storstadssatsningen i ljuset av UGIS-modellens frågeställningar	16
Noter	17
Litteratur	20

FÖRORD

Integrationsverket har i uppdrag av regeringen att lämna en årlig rapport om tillståndet och utvecklingen inom olika samhällssektorer när det gäller situationen för invånare med utländsk bakgrund. I *Rapport Integration 2003* analyseras utvecklingen på arbetsmarknaden, inom utbildningsväsendet och barns och ungdomars uppväxtvillkor samt utvecklingen av det segregerade boendet. Rapporten beaktar särskilt förekomsten av diskriminering.

Ett antal forskare har fått uppdrag av Integrationsverket att bidra med underlag som vi här publicerar som expertbilagor.. Samtliga forskare ansvarar själva för innehållet i sina bidrag och Integrationsverket tar inte ställning till innehållet. En förteckning över bilagorna återfinns på sidan 2.

De forskare som bidragit med expertbilagor till *Rapport Integration 2003* är: Jan Ekberg & Dan Olof Rooth, Lena Nekby, Ali Ahmed, Wuokko Knocke och Saeid Abbasian som lämnat rapportbilagor till arbetsmarknadsdelen, Roger Andersson och Åsa Bråmås till boendedelen samt Nihad Bunar, Mathias Blob och Sabine Gruber som författat underlag till skoldelen.

Norrköping februari 2004

Abdullahi Aress
Avdelningschef

OMRÅDESBASERADE INTERVENTIONER I UTSATTA BOSTADSOMRÅDEN

REFLEKTIONER KRING ETT EUROPEISKT FORSKNINGSPROGRAM, UGIS

Introduktion

Boendesegregation är ett socialt och urbant fenomen som länge väckt samhällsforskarnas intresse och i stigande utsträckning även politikernas.¹ Av de tre grundformerna av segregation, demografisk, socioekonomisk och etnisk-»rasmässig«, förefaller särskilt den etniska segregationen framkalla politiska reaktioner och åtgärder som syftar till att påverka boendemönstret för minoriteter. I flera länder har dessa reaktioner tagit sig uttryck dels i program som initialt försöker påverka nyinvandrades (flyktingars) bosättningsmönster² (spridningspolitik), dels i urbana utvecklingsprogram som fokuserar på ett litet antal »segregerade stadsdelar« eller »utsatta bostadsområden«. Den senare terminologin har under senare år valts av svenska politiker och särskilt stöd har utgått till 24 stadsdelar i Stockholmsregionen samt Göteborg och Malmö (»Storstadssatsningen«).³

Det finns grovt sett två strategier som kan väljas om man som politiker vill påverka livssituationen för människor som på olika sätt upplever problem. De nordiska länderna och inte minst Sverige har i större utsträckning än många andra länder valt den generella välfärdspolitik som huvudstrategi, medan alternativet selektiva insatser riktade till speciella kategorier har betraktats som undantag och detta av två skäl. Dels riskerar sådana insatser att stigmatisera dem som mottar särskilt stöd, dels gynnar de uppkomsten av en stor byråkrati för att säkerställa att rätt individer får stöd. Dessutom riskerar den selektiva strategin att skapa betydande tröskeffekter för individer som lämnar systemet. Tillgängliga attitydundersökningar tyder också på att den generella politiken

har starkt stöd i den svenska befolkningen medan mer riktade stöd inte har det.⁴

Flertalet nationalstater upplever problem med ojämn geografisk fördelning och vidgade regionala klyftor. Det politiska svaret på detta har under fyra decennier varit att bedriva en aktiv regionalpolitik. Denna kännetecknas av att företag och ibland individer bosatta i särskilt avgränsade delar av landet erbjuds villkor som antas kompensera dem för t.ex. gleshet, stora avstånd till service och marknader, eller kallt klimat. Med början i USA under 1970-talet⁵ men med spridning till flera europeiska länder under 1980- och 1990-talet⁶ har många länder också utvecklat en urban politik med fokus dels på stadsutveckling och ekonomisk tillväxt, dels på åtgärder i syfte att bekämpa fattigdom och segregation. EU har genom bl.a. socialfonden (nu URBAN II) engagerat sig i sådana selektiva program men flertalet urbana utvecklingsprogram har initierats nationellt och regionalt. Det federala amerikanska programmet har sedan 1992/93 haft benämningen HOPE VI och programmet har utvärderats löpande. Av 1999 års utvärdering (»An Historical and Baseline Assessment of HOPE VI«) kan vi utläsa vissa likheter i tankegångarna mellan de europeiska och amerikanska områdesinriktade satsningarna: »Public Housing Associations will pursue HOPE VI revitalization through a variety of approaches: development of mixed-income communities, demolition and/or renovation of current developments, deconcentration and dispersion, emphasis on family self-sufficiency, and resident management of properties.«(<http://www.huduser.org/publications/pubasst/hopevi.html> / Hämtad 2003-11-11)

I föreliggande uppsats görs en del reflektioner kring utfallen av europeiska urbana utvecklingsprogram. Programmen kan sägas vara riktade mot en urban motsvarighet till regionalpolitikens stödområden, dvs. de fokuserar på ett antal avgränsade och namngivna stadsdelar som under ett visst antal år kan påräkna extra insatser för att häva nedåtgående spiraler, rusta upp bostäder och fysiska miljöer, skapa arbetstillfällen, förbättra skolor och vuxenutbildning och rent allmänt stärka humankapitalet hos invånarna. Utgångspunkten för mina reflektioner är ett forskningsprojekt som just har avslutats och syftet med uppsatsen är att med utgångspunkt tagen i den svenska storstadspolitiken ange vissa likheter och skillnader mellan de undersökta länderna samt att problematisera den svenska storstadspolitiken huvudmål, dvs. att bryta segregationen. Kort sagt: kan storstadspolitiken bryta segregationen?

UGIS – några inledande ord om projektets uppläggning

Det av EU:s femte ramprogram för forskning finansierade projektet UGIS (Urban Governance, Social Inclusion and Sustainability) är sedan 31 mars 2003 budgetmässigt avslutat men ännu återstår att publicera den handbok som är projektets rapport till praktiker och politiker som arbetar för förnyelse av utsatta stadsdelar. Även en särskild forskningsantologi där områdesbaserad urbanpolitik granskas från en rad synvinklar återstår att publicera.

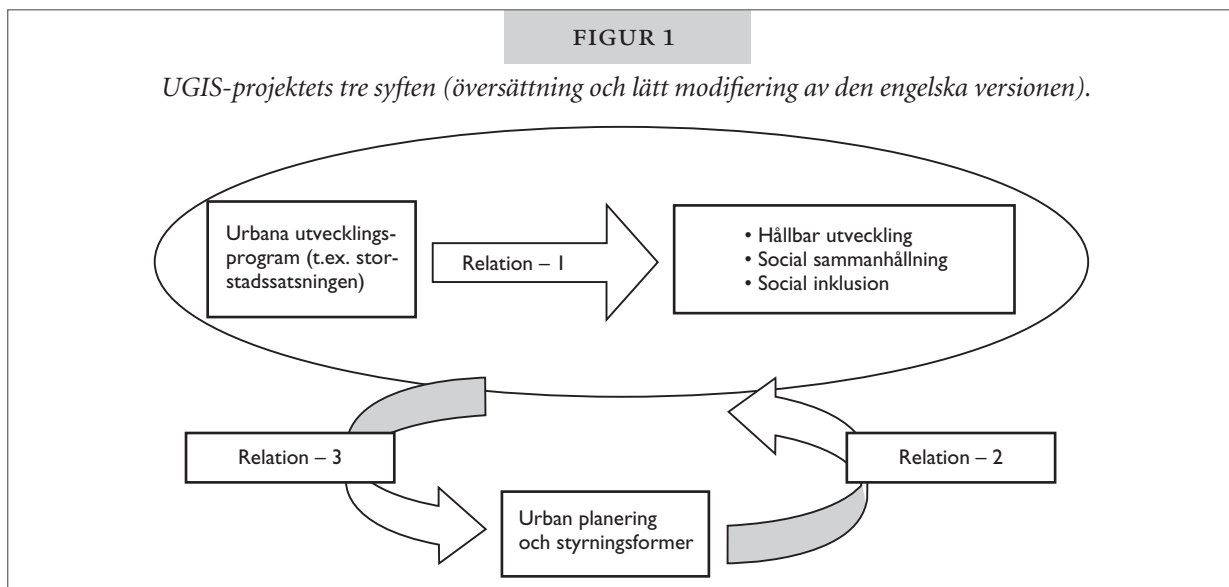
Tillsammans med Camilla Palander (doktorand

vid kulturgeografiska institutionen i Uppsala med placering vid Institutet för bostads- och urbanforskning), Ingemar Elander (docent i statsvetenskap vid Örebro universitet) har jag ansvarat för den svenska delen av UGIS. Totalt omfattas nio länder av projektet (förutom Sverige även Danmark, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrike, Spanien, Italien och Ungern) och i varje land har två storstäder studerats (tre städer i Holland) och i städerna två bostadsområden/stadsdelar där områdesbaserade specifika insatsprogram studerats. För svensk del har vi riktat fokus mot storstadssatsningen i Tensta och Husby i Stockholm samt i Norra Biskopsgården och Hjällbo i Göteborg. UGIS omfattar studier av 19 städer och 32 bostadsområden.⁷ Se tabell 1, bilaga 1.

UGIS-projektet har haft tre syften (se figur 1). För det första att analysera vilka effekter urbana utvecklingsprogram (UDPs) har med avseende på social inklusion och sammanhållning samt socialt hållbar utveckling. Lyckas program som den svenska storstadssatsningen lösa de problem de avser att lösa (relation 1 i figur 1)? För det andra att analysera hur städernas styrelsesystem och planeringsstruktur i sig formar de olika ländernas och städernas urbana utvecklingsprogram, vilka mål de har och hur de genomförs och lyckas givet den befintliga styrstrukturen (relation 2). Slutligen görs en återkoppling, där frågan om de nya arbetssätt (samverkan, partnerskap, underifrånperspektiv etc.), som utvecklingsprogrammet etablerat också får effekter på hela stadens framtida organisation och planeringsapparat (relation 3 i figuren). Kommer man i Stockholm och Göteborg – som varit föremål för studier inom den svenska

FIGUR 1

UGIS-projektets tre syften (översättning och lätt modifiering av den engelska versionen).

delen av UGIS – att förändra sitt arbetssätt givet de erfarenheter som vunnits med de sista årens olika »satsningar« eller blir utvecklingsprogrammet en parentes utan strukturella effekter på arbetsmetoder och planering?

Arbetsgången har varit följande. Först skrevs nationella bakgrundsrapporter av varje lands forskarteam, där respektive lands ekonomiska, sociala och kulturella utveckling under 1990-talet summerades. Vidare innehöll bakgrundsbeskrivningen korta beskrivningar av respektive stad och stadsdel, mestadels baserade på tillgängliga statistiska data avseende bostäder och befolkning samt slutligen en presentation av de interventioner som berört områdena under 1990-talet. För Stockholms del handlar dessa om stadens egen Ytterstadssatsning, samt de statliga programmen »Blommanpengarna«, Nationellt exempel samt storstadssatsningen. För Göteborgs del de tre statliga satsningarna.⁸

På grundval av de nationella rapporterna bad sedan det projektansvariga teamet i Antwerpen (prof. Jan Vranken) de nationellt ansvariga att skriva var sitt kapitel som vinklade särskilt intressanta frågor mot den internationella läsekretsen. För svensk del skrev jag ett kapitel som analyserade framväxten av den svenska storstadspolitiken och dess idéer om underifrånsperspektiv.⁹ Projektledningen skrev också en begreppsdiskuterande och litteraturbaserad rapport.¹⁰

Steg tre i projektarbetet bestod i att med hjälp av intervjuer i områdena samlas information från personer som nära följt områdenas utveckling och de insatser som gjorts. På grundval av detta skrevs återigen nationella rapporter¹¹ som – område för område – utgjorde grundmaterial för projektets fjärde fas, den internationella korsutvärderingen. Det är vanligt i europeiska projekt att ha en jämförande ambition; däri består i själva verket en av grundtankarna med EU-finansierade projekt. Det är dock mycket ovanligt att denna jämförande ambition tar sig uttryck i att forskare från olika länder aktivt sätter sig in i varandras fallstudier. Korsutvärderingen hade just denna mer ambitiösa idé och med utgångspunkt i intervju rapporten företogs under januari–maj 2002 en veckas intensivt arbete per land när ett internationellt forskarteam (vars sammansättning varierade från land till land) ställde frågor till nyckelaktörer (bl.a. tjänstemän och politiker) på lokal nivå, stadscentral och nationell nivå. Intervjuerna bandades och en sammanfattande rapport skrevs ihop.¹² Det svenska teamet deltog i korsutvärderingen av den danska och den spanska områdessatsningen.

Projektets femte fas bestod sedan i att en mindre

grupp inom projektet skrev ett utkast till en handbok.¹³ Detta utkast diskuterades sedan under en dag i alla nio länderna – i grupper bestående i huvudsak av dem som utfrågats under korsutvärderingen – och synpunkterna samlades in och en andra version skrevs samman inför den slutkonferens som hölls i Antwerpen i mars. Till denna bjöds praktiker och politiker från alla länderna in för att i plenum och i arbetsgrupper få tillfälle att ta del av forskningsresultaten samt diskutera dem i ett internationellt sammanhang.

Som jag nämner ovan återstår ännu att publicera handboken och att publicera resultaten i olika vetenskapliga fora.¹⁴

Resultat

Jag har inte för avsikt att sammanfatta UGIS handbok eller alla forskningserfarenheter som gjorts i alla länder. Mer fruktbart är att jag reflekterar över den svenska situationen och den svenska storstadssatsningen i ljuset av de erfarenheter som vi vunnit med UGIS-projektet. Dessa reflektioner görs i åtta huvudpunkter.¹⁵

1. Bakgrunden till programmen

These urban development programmes have been established in the wake of a growing political recognition that exclusion threatens social cohesion, economic performance and the democratic legitimacy of many cities. The statement is based on three assumptions. Firstly, it implies that exclusion has increased and diversified with a marked expression in urban areas. Secondly, it implies that our perception of these developments has changed and that they are seen as problematic. Thirdly and perhaps most importantly, it suggests that these problems have entered into political debates and influenced political agendas, leading to the development of appropriate policies and programmes.¹⁶

Sveriges men även flertalet av de andra ländernas områdebaserade program förefaller ha initierats mot bakgrund av *problem med den etniska integrationen*. Förekomsten av »invandrartäta bostadsområden« och då särskilt sådana områden som hyser många socialt och ekonomiskt utanförstående, har varit bidragande eller utlösande skäl till att programmen initierats. Det gäller förstas alldeles klart den svenska storstadspolitiken¹⁷ men också kvarterlyftsprogrammet i Danmark och de franska, tyska, holländska och belgiska programmen. Antwerpens program, t.ex., lanserades för att mota framväxten av det rasistiska

partiet Vlams Blok¹⁸. Ingemar Elander och jag har i en artikel i en holländsk tidskrift rest frågan om likheter mellan de försörjningsstöd till hushåll som ges som överlevnadsbidrag till dem som inte täcks av det generella välfärdssystemets inkomstbaserade transfereringar och de insatser som görs i särskilt utsatta områden. De senares problem kan uppenbarligen inte heller hanteras inom ramen för den generella politikens administrativa lösningar. Vi reser i sammanhanget frågan om det är en tillfällighet att både försörjningsstöd och stöd till utsatta områden kommit att bli huvudstrategin när det gäller de växande etniska integrationsproblemen. Passar inte den generella politiken i ett mångkulturellt och diskriminerande samhälle frågade vi oss.¹⁹ Som påtalades i inledningen har forskningen kring den svenska befolkningens attityder till riktade välfärdsprogram, som försörjningsstöd och bostadsbidrag, visat att stödet i allmänhet är mycket mindre än vad som gäller för ej inkomstprövade delar av välfärdssystemet. Det rymmer därför en stigmatiseringsrisk, som den Invandrarpolitiska kommittén också såg,²⁰ att bedriva selektiv integrationspolitik.

Vi noterar i UGIS handbok, att legitimiteten i en områdesbaserad politik är större om det kan påvisas att koncentration av sociala problem (som t.ex. brottslighet och arbetslöshet) i sig har negativa konsekvenser.²¹ Sådana föreställningar, om än inte alltid utsagda, ligger ofta bakom de områdesbaserade satsningarna och strävan efter en bättre social och etnisk blandning av befolkningen i olika bostadsområden. Forskningen om detta handlar om kontextuella effekter kopplade till boendet. Vi har på svenska valt att kalla fenomenet för grannskapseffekter. Tyvärr måste vi konstatera, både för europeisk och svensk del, att forskningen härvidlag är i sin linda även om ett par svenska doktorsavhandlingar från senare år kastat välbehövlig ljus över frågan. Kulturgeografen Eva Andersson studie påvisade kontextuella effekter främst för frågan om yngre personers utbildningskarriär²² och statsvetaren Per Strömblads undersökning visar att oron för segregationens negativa konsekvenser är befogad också ur demokratisk synvinkel.²³ Arbetslösheten i bostadsområdet tycks ha en negativ inverkan på politiskt engagemang, såväl bland individer som själva är arbetslösa som bland dem som har jobb. I områden som är hårt drabbade av arbetslöshet tenderar invånarna att vara mindre benägna att rösta, utnyttjar i lägre grad andra instrument för att påverka samhället och ger också uttryck för en svagare tilltro till politiken och dess möjligheter. En studie av Helen Dryler avseende eventuella kontexteffekter av etnisk segregation i skolan, antyder en förhöjd

risk att hamna i en utbildningsmässig återvändsgränd för barn som går i en skola där många elever har utlandsfödda föräldrar. Dryler påpekar dock att denna tendens dels minskat under 1990-talet, dels att flera mätproblem ännu inte är lösta.²⁴ Ett pågående samarbete mellan undertecknad och Sako Musterd i Amsterdam, antyder att koncentration av arbetslösa i individens omgivning minskar sannolikheten att komma tillbaka i arbete.²⁵ Liknande slutsatser drogs i en mer begränsad analys av 1990-talsutvecklingen i Stockholm.²⁶ Skulle den fortsatta forskningen ge fler tydliga indikationer på effekter av grannskapens sammansättning ökar det relevansen i att ge riktat stöd åt särskilda områden men det ökar givetvis också relevansen rent allmänt för strävanden som minskar boendesegregationen.

2. Gränsdragning och skala

De områdesbaserade program som UGIS-projektet studerat har det gemensamt att de riktar sig till specifika, namngivna stadsdelar och bostadsområden. Däremot kan skalan, dvs. områdenas geografiska och befolkningsmässiga storlek, starkt variera. Vissa program, t.ex. det danska och belgiska, kan beröra små innerstadsstadsdelar bestående av något tusental invånare (t.ex. i Randers och Antwerpen) till större områden likt de svenska miljonprogramområdena. I centrala Madrid (San Fermin) och Barcelona (Raval) berörs 35 000 respektive 40 000 invånare av programmen. I Sestri i Genua nästan 50 000 och i Kozeps-Ferencvaros (9th district) i Budapest drygt 67 000. Områdena i Köln (Chorweiler och Kalk) och Hamburg (Heinfeld och Jenfeld) ligger i intervallet 15 000–25 000.

Den typ av stadsdelar som fokuseras i den svenska storstadssatsningen, dvs. områden byggda under efterkrigstiden i den urbana periferin, är storleksmässigt ungefär desamma oavsett vilka länder vi studerar. Störst i denna kategori är Bijlmer i sydöstra Amsterdam med nästan 50 000 invånare men annars är det vanligast att invånarantalet ligger i intervallet 5 000–20 000.

Storleken har betydelse på flera sätt, inte minst för möjligheten att engagera invånare och få dem delaktiga i besluts- och genomförandeprocesser. Givetvis finns också en relation mellan storlek och kostnad genom att ett litet program i ett stort område har låg synlighet och begränsad genomslagskraft medan det inte behöver vara så i ett mindre område.

I praktiken finner vi att avgränsningen oftast följer administrativa och/eller statistiska gränser. Eftersom statistik vanligen spelar stor roll för att identifiera

och välja ut områden för selektiva insatser tenderar avgränsningarna också att följa statistiska områdesgränser. Dessutom är de kommunala distrikten centrala aktörer i flertalet av de områdessatser UGIS-projektet studerat. Hur avgränsningen görs är inte oväsentlig och problem finns med alla avgränsningar. I Sverige har vi funnit två grundstrategier som kan illustrera problematiken. Man kan antingen, som i Tensta, Husby, Hjällbo och Norra Biskopsgården, välja ett snävare område än den politiska stadsdelsorganisationen, ett delområde där många indikatorer pekar på hög grad av utsatthet (arbetslöshet-undersysselsättning, försörjningsstöd, ohälsa etc.), eller man kan, som Haninge gjort i Jordbros fall eller Göteborg i Bergsjös fall, välja att inkludera mer resursstarka närområden i »stödområdet«. Det senare ger, åtminstone teoretiskt, två fördelar. Dels får man bättre möjlighet att överbrygga de stora skillnader och spänningar som lokalt finns mellan t.ex. fattigare hyreshusområden och rikare egnahemsområden, dels slipper man diskussioner på temat »varför får de allt och vi ingenting«, en inte ovanlig synpunkt om ej inkluderade områden har en liknande problembild. Detta är fallet i t.ex. Lärjedalen där Hjällbo men inte Hammarkullen ingår i storstadssatsningen, samt i Kista där Husby men inte Akalla ingår.

Idealt sett bör ett program av denna typ vara geografiskt mer flexibelt än den svenska storstadssatsningen varit. Åtgärder för specifika problem bör sättas in där de är mest effektiva. Det kan innebära att t.ex. arbetsmarknadsutbildning sker i annan skala än fysisk upprustning, kulturstöd eller språkförskoleprojekt. Detta är också möjligt eftersom avtalen sluts mellan kommunen och staten och insatsernas geografi borde därmed kunna tillåtas variera. Nackdelen kan dock vara att mer direktdemokratiska inflytandeformer blir mer problematiska. Ju starkare områdesfokus och ju mindre område desto större är sannolikheten att invånare kan ha överblick och inflytande över satsningarna. Ett program med mer flexibel geografi kan således tänkas vara mer effektivt visavi specifika delmål men mindre effektivt vad avser önskemålet om folklig förankring.

3. Integrerade insatser

Det som mest skiljer den svenska storstadspolitikern från andra länders områdesbaserade urbanprogram är inte talet om »helhetssyn« och »integrerade insatser« utan att man i Sverige med detta inte menar att fysiska och socioekonomiska insatser ska integreras. Alla andra länders program innehåller fysiska förändringsambitioner, som ju i Sverige (Stockholm och

Göteborg) placerats utanför den statliga satsningen och i huvudsak – om man alls kan prata om extra insatser och inte normalt underhåll – som inslag i den kommunala medfinansieringen (Ytterstadssatsningen i Stockholm och AB Framtiden i Göteborgs projekt). Delvis beror förstås denna skillnad på att övriga länders program berör både innerstadstadsdelar, byggda kring förra sekelskiftet (gamla slitna arbetarstadsdelar som med tiden förslummats och ofta fått en hög andel invandrare och andra socialt marginaliserade invånare), och senare byggda stadsdelar i den urbana periferin. I Sverige »sanerades« innerstäderna mer kraftfullt under 1950- och 1960-talet och inte mycket finns kvar av nedgångna innerstadsområden. Den fysiska kvalitén, åtminstone vad avser bostädernas planering och standard, är knappast något stort problem i de svenska s.k. utsatta områdena. Frånvaron av större fysiska insatser förefaller därmed som relativt välgrundad även om det som gjorts inom ramen för de insatser där bostadsbolagen medverkat bättre hade kunnat integreras och samordnats med den statliga insatsen. Man kan också notera att ett av de åtta delarna av storstadspolitikens anti-segregationsmål är att öka attraktiviteten i områdena och att en programintegration av medfinansieringsinsatserna och statens insatser hade kunnat vara till fördel för uppfyllandet av detta delmål.

Slutsatsen är att om staten hade avkrävt kommunerna *en samlad plan*, dvs. att insatserna som ingick i medfinansieringen var samplanerade med de insatser som genomfördes med statliga medel, kunde en högre grad av programintegration ha nåtts.

4. Partnerskap

Den svenska politikens idé om samverkan mellan olika nivåer, sektorer och organisationer återfinns också på andra håll. Uppenbart är dock att det mesta av samarbetet sker mellan offentliga aktörer. »Public-public partnerships« dominerar samverkan och det visar sig nästan överallt svårt att involvera t.ex. privat näringsliv i utvecklingsprogrammen. Vi drar också slutsatsen att när vinstdrivande företag tar en aktiv del så är detta problematiskt att kombinera med krav på demokratiskt ansvarsutkrävande, insyn och folklig förankring.²⁷ Om ambitionen är att värna om dessa och näraliggande demokrativärden (vilket den nästan genomgående är) drar vi slutsatsen att den offentliga förvaltningen måste ha en nyckelroll i områdesbaserade utvecklingsprogram. Om privata företag visar intresse av att medverka och att investera i området bör de dock ges en plats i referensgrupper och annat som kan stärka deras långsiktiga deltagande i utveck-

lingsarbetet. Det är uppenbart att svårigheterna att få bra relationer till och aktivt involvera den privata sektorn i program av den svenska storstadssatsningens typ, delas av alla länder. Bedömningen är att de samarbeten som åstadkommit på Järvafältet och då särskilt i Kista inom ramen för matchningsprogrammen är att betrakta som mycket lyckade i ett europeiskt perspektiv. Det framhölls inte minst av de deltagare som medverkade i den svenska korsutvärderingen. Vår bedömning är dock att dessa stockholmsexempel är förhållandevis ovanliga även i ett svenskt perspektiv; den privata sektorn är i huvudsak frånvarande i övriga delar av storstadssatsningen och då inte minst i Göteborg där å andra sidan bostadsföretagen har en mer central roll.

5. Formella avtal

Långt ifrån alla studerade länder har områdesbaserade program som baseras på statliga initiativ och statliga budgetmedel. För Frankrike och länderna norr därom är dock detta fallet. I dessa länder är också *kontraktsformen* det vanligaste sättet att reglera vem som gör vad, vilka tidsperioder som avtalet avser samt vems huvudansvar det är att insatserna genomförs framgångsrikt. Här finns förstås vissa skillnader mellan länder som har en federal struktur, t.ex. Tyskland och Belgien, och övriga. I flertalet fall avser dock avtalen insatser i specifika stadsdelar/bostadsområden men det finns i t.ex. det franska fallet avtal som avser mer övergripande och strukturpåverkande insatser.²⁸

På den retoriska nivån finns denna tanke även i den svenska storstadspolitiken, men enligt min bedömning hittills mest i form av direktiv till statliga myndigheter och i olika programdokument²⁹ och inte i form av praktiska åtgärder på kommunövergripande nivå. Eftersom de synliga resurserna satsats inom ramen för avtal som formellt slutits mellan staten och kommunerna men i praktiken mellan staten och de 24 stadsdelarna, ger den hittillsvarande svenska storstadspolitiken ett mer snävt intryck än t.ex. den franska *Politique de la ville*.

Jag återkommer till detta lite senare men den modell av avtal mellan stat och kommuner och mellan staten och regionerna inom ramen för tillväxtpolitiken kan förstås utvecklas om regeringen finner modellen produktiv. Den viktiga frågan är rimligen innehållet i avtalen och vilka krav och förpliktelser som staten har i sammanhanget.

6. Programperiodens längd

Den svenska storstadspolitikens treårsperiod är i ett internationellt perspektiv inte särskilt ovanlig – de

tyska programmen har till exempel tenderat att med tiden bli kortare och kortare – även om den ligger i underkant av flertalet andra länders program. Vi har inom projektet reflekterat en del över just tidsperspektiven och vi har gjort detta utifrån tre olika infallsvinklar. Först kan jag notera att *de olika mål* som bygger upp ett samlat utvecklingsprogram inte kan realiseras med samma tidshorisont. Fysiska projekt är oftast lättast att beräkna tidsmässigt men det är betydligt svårare att på förhand veta med vilket tidsperspektiv socioekonomiska och kulturella mål ska nås. De senare projekten har sin egen dynamik och påverkas ständigt av makroekonomiska processer. För det andra kan man konstatera att *de centrala aktörerna* i utvecklingsprogrammet inte heller arbetar med samma tidshorisont. Detta gäller t.ex. skillnaderna mellan politiker (mandatperioder) och tjänstemän men det gäller framför allt skillnader mellan de boende och utvecklingsprogrammets offentliga aktörer. För det tredje finns så *problemet med interventionernas hållbarhet* och vad som sker när programperioden är till ända. Även ett mycket lyckat projekt kan visa sig svårfinansierat och svårimplementerat när det möter den reguljära politikens och administrationens budgetkvarn. Vi har stannat vid bedömningen att detta slags särskilda områdesprogram *bör löpa mellan fyra och sju år* och jag menar att den svenska storstadspolitiken, kompletterad med nya inslag, gott hade behövt ytterligare en treårsperiod för att få långsiktiga effekter; den franska »Politique de la ville« har ändrats flera gången men har som praktisk politik varit i kraft sedan 1981. De danska kvarterlyftsprojekten varade normalt i 5–7 år.³⁰ Oavsett tidsperiod återstår självklart ändå problemet vad som är långsiktiga vinster med interventionen och hur framgångsrika metoder kan integreras i löpande rutiner.

7. Underifrånperspektiv och deltagande

The programme calls for change in the attitudes of municipal and federal executives, in legislative and business behaviour and, last but not least, in the way citizens think and act. The Chancellor has therefore labelled it a pilot project in civil society and motivational governance.³¹

I flertalet UGIS-länder finns, såsom i det tyska exemplet ovan, både en retorik om och i vissa fall också en praktik avseende gräsrotsdeltagande och förändrade arbetsformer inom den offentliga sektorn. Ibland tar sig denna nya praktik direktdemokratiska former, som det bland annat gjorts i Hjällbo där man med omdiskuterade konsekvenser och betydande interna

motsättningar prövat att organisera ett särskilt forum som haft inflytande över resursanvändningen. I andra fall satsar man på dialog, öppna möten eller som i Tenstas fall på framtidskonferenser (»sökkonferenser«). På många håll, t.ex. i Danmark, kunde vi notera att formerna för de boendes medverkan ofta varit både omstridda och problemfyllda. Eftersom både Danmark och Sverige i vissa fall har organisationer (av typen hyresgästföreningar) som lokalt representerar de boende har dessa velat ha en aktiv roll. Ibland har detta blockerat möjligheterna att engagera andra än de etablerade invånarna. De lånningar som detta givit upphov till har i bl.a. Avedøre stationsby utanför Köpenhamn lösts genom att nya mer öppna men också mer representativa organisationer skapats.

De mest uppenbara uttrycken för folkligt deltagande fann vi i Spanien, där insatserna i Madrids och Barcelonas förorter drevs av folkrörelser, hyresgästorganisationer och enskilda aktivister. Detta folkliga deltagande, som är positivt på många sätt, skall också ses mot bakgrund av bristen på institutionell kapacitet. När det offentliga inte förmår eller inte vill utnyttja resurser som kan lösa specifika stadsdelars problem återstår inget annat än att man tar saken i egna händer. Jag minns särskilt en kvinna, troligen i 60-årsåldern, som i egenskap av sina starka ledaregenskaper, hårda arbete och ödmjukhet hade fått drygt 60 olika grannskapsbaserade föreningar i Madrids sydliga förort San Fermin, att forma en gemensam plattform och kravlista som den regionala konservativa regimen inte kunde göra annat än ställa upp på. Bedriften bestod bland annat i att många av de lokala organisationerna traditionellt haft svårt att samarbeta i det att de representerar olika politiska intressen (socialister och kommunister). Kommunen hade dock ingen roll alls i det lokala utvecklingsarbetet och man kan undra vilka insatser som görs i stadsdelar som inte förmår mobilisera och organisera sig.³² Det finns säkert en lärdom av detta också för de svenska stadsdelarna men det kan med rätta uppfattas som problematiskt om resursfördelningen mellan stadsdelar styrs av den lokala organisationsförmågan. Resultaten av områdesbaserade interventioner är normalt sett bättre om de har brett stöd bland de boende men selektiva insatser av denna typ har svårt att nå framgång om de inte länkas till ett mer stadsövergripande utvecklingsprogram.

8. Utvärdering

På ett område har vi funnit att de svenska programmen står i en klass för sig, sagt i positiv mening. Det gäller utvärderingsambitionerna. Vissa länder utvär-

derar inte alls (Sydeuropa, med undantag av EU-stödda projekt) men även bland länder som har en relativt hög ambition framstår Sverige som åtminstone på pappret mer ambitiöst. Detta gäller inte minst om man jämför de ekonomiska resurser som anslagits till utvärdering. I Sverige har den centrala utvärderingen lagts på en ny myndighet, Integrationsverket, som parallellt med att utvärderingsuppdraget gavs hade att rekrytera personal och finna formerna för verkets arbete. Trots att detta inte var en ideal situation för en omfattande utvärderingsverksamhet har verket producerat en hel del material av god kvalitet.³³ På lokal nivå har utvärderingarna upphandlats av kommunerna, normalt sett av forskare från universitet och högskolor i respektive region.

I t.ex. Tyskland och Danmark har ansvaret vilat på något mer fristående forskningsinstitutioner som det danska byggforskningsinstitutet och det tyska DIFU³⁴ (tyska institutet för urban planering). Tillgången på områdesbaserade individuella data, där personer kan följas över tiden, är unik för Sverige men det är också den övriga uppläggnings av utvärderingen. Utvärderingar har sedan 1950-talets skolreformer varit ett naturligt inslag i den svenska politiken även om man måste konstatera att deras betydelse ökat ytterligare med den alltmer utpräglade »projektifieringen« av politiken de senaste 20 åren. Storstadssatsningen har avkastat och kommer att avkasta en mängd utvärderingsrapporter och detta har varit en injektion för svensk stads- och utvärderingsforskning. Därmed dock inte sagt att utvärderingarna varit ett starkt stöd för vare sig beställarna eller för folk på fältet. Jag bedömer dock att det samlade vetandet om segregationsprocesser, stadsutveckling och social marginalisering ökat och att det kan komma utbildningen av framtidens utredare och samhällsplanerare till del. Om det sedan givit någon positiv feedback på politikens uppläggning eller projekten så är det förstås i sig en god sak.

Jag vill nu avslutningsvis göra lite fria reflektioner kring den svenska storstadspolitiken. Även om också de andra ländernas urbanprogram lanseras med föreställningar om att segregationen är ett problem, särskilt för de fattiga och marginaliserade som bor geografiskt koncentrerat, så finns ingen uttalad ambition att områdesbaserade insatser ska »bryta segregationen«. Detta ambitiösa mål verkar vara en ganska exklusiv svensk företeelse, även om insatserna i andra länder förstås också lanseras inom ramen för en liknande politisk diskurs om marginalisering och social exklusion och de långsiktiga riskerna med ett växande utanförskap. Låt mig därför avslutningsvis reflektera över både varför detta mål formulerats och utsikterna

att storstadspolitiken – om den fortsatt i samma form – skulle ha lyckats lösa dess mest övergripande mål.

Varför målet att bryta segregationen?

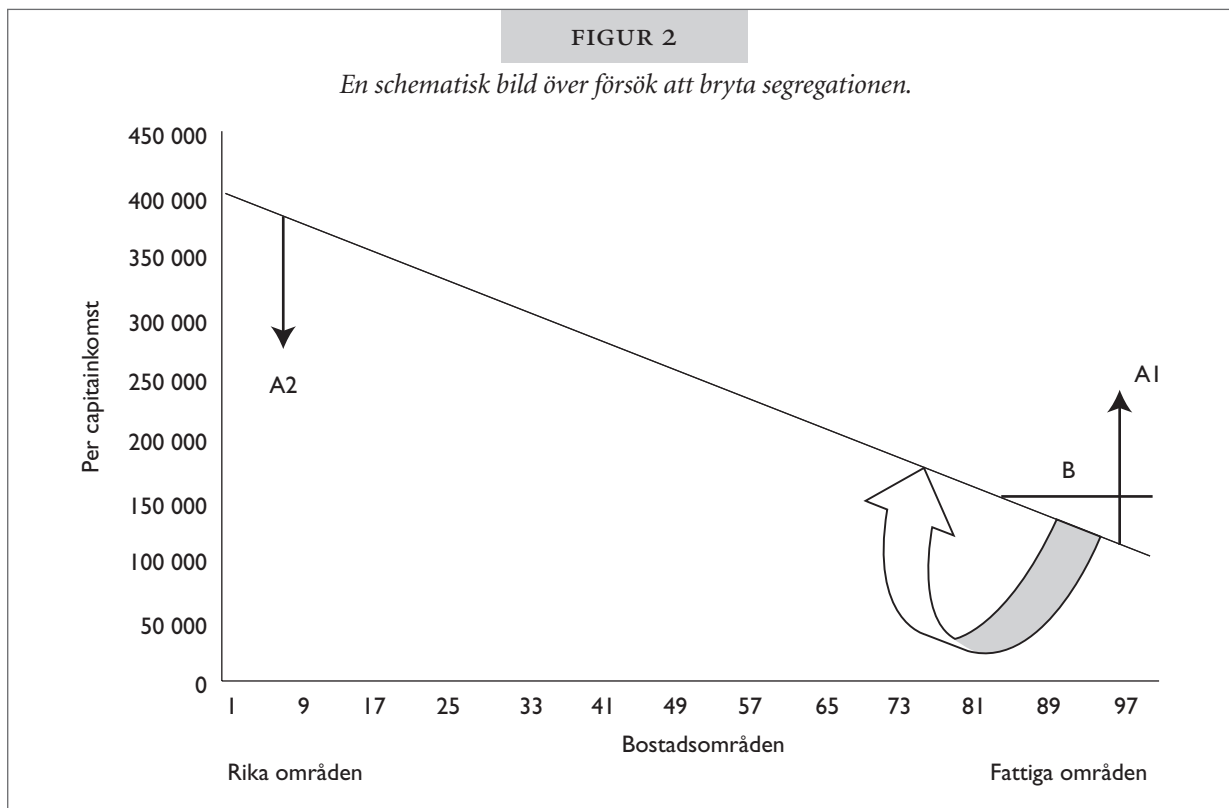
Segregationen strider kraftfullt mot den självbild av modernitet, solidaritet och godhjärtad planerings-effektivitet som präglat allmänhetens och svenska politikernas självbild under efterkrigstiden. Paroller om att klassklyftor ska minska, bland annat genom solidarisk lönepolitik, full sysselsättning och progressiv skattepolitik, och att alla har samma värde i folkhemmet, har skapat föreställningar som med 1980- och 1990-talsutvecklingen allt tydligare framstått som svagt förankrade i verkligheten. Särskilt för svensk socialdemokrati har detta inneburit ett problem. Min tolkning är att målet att bryta segregationen nog är ärligt formulerat men medlen att nå dit har man antingen inte i sin hand (för att man inte förstår sammanhangen) eller ser som politiskt svår genomförbara i en alltmer avreglerad global och nationell värld.

Det är i och för sig klassiskt att bedriva selektiv socialpolitik, det vill säga hjälpa dem som har det svårast med riktade insatser och att kompensera särskilt utsatta med extra medel. Som annan selektiv politik

riskerar den dock att bli stigmatiserande i det att oavsett terminologi på insatsernas objekt (»invandrar-täta«, »utsatta«) så finns det också en risk att ytterligare förvärra situationen. Detta är ett dilemma som man säkert sett men som man givet den skamfilade bild av Sverige som följer av den koncentrerade och etniskt färgade fattigdomen, i kombination med den politiska oppositionens allmänna kritik av integrationspolitiken samt kommunernas krav på statligt stöd, haft svårt att värja sig mot. Man kan i och för sig konstatera att den storstadspolitiska kommittén misslyckades i sitt försök att ge regeringen en bra analys av segregationens mekanismer,³⁵ eller att regeringen valde – av ekonomiska eller andra skäl – att inte fullt ut ta fasta på utredningens analys, men jag har ändå svårt att tro att formuleringen att storstadspolitiken skulle bryta segregationen var så mycket mer än ett retoriskt grepp. Sådant är legio i politiken och inget att förundras över. Ett misslyckande slår dock lätt tillbaka på den som formulerat målet.

Kan storstadspolitiken bryta segregationen?

Trots att UGIS-projektet och annan forskning kan påvisa vissa framgångar för områdesbaserade program (främst vad avser bättre samarbete mellan olika offentliga nivåer och sektorer och gott utfall av vissa

arbetsmarknads- och skolundervisningsprojekt) och att det svenska programmet troligen står sig hyggligt i detta perspektiv,³⁶ är det svårt att i forskningslitteraturen finna stöd för idén att selektiva, områdesbaserade insatser kan bryta segregationen. Sådana insatser kan förbättra livschanser för enskilda och potentiellt även flytta enskilda områden uppåt på bostadsmarknadens kvalitetsstege, särskilt om de inbegriper radikal modernisering av bostadsstock och annan infrastruktur. Men eftersom både problem och hushåll kan flytta löser inte områdesbaserade interventioner segregationens *relationella* grundkaraktär, dvs. att den handlar om relationer mellan individer, kategorier och bostadsområden. Låt mig illustrera detta med ett enkelt diagram (figur 2), där den vertikala axeln får representera per capita-inkomst och den horisontella representerar en stads alla bostadsområden, sorterade från vänster till höger efter fallande genomsnittsinkomster.

Om vi betraktar den klassmässiga segregationen som en central faktor kan åtgärder som förändrar linjens lutning anses vara ett steg i att minska segregationen. En sådan förändring kan åstadkommas genom en vridning kring axelns centrala del, dvs. genom åtgärder som ökar genomsnittsinkomsterna i fattiga områden (A1) och sänker dem i rika (A2). Detta kan enklast liknas vid grundtanken med den solidariska lönepolitiken där t.ex. akademikers relativlöner sjönk relativt kraftigt under 1960- och 1970-talet och där LO-förbundens medlemmar hade snabbare relativ löneutveckling. En förstärkt progressivitet i skatteskalen åstadkommer samma effekt. Den svenska storstadspolitiken har dock inga uttalade ambitioner att åstadkomma denna vridning, dvs. förändring, av linjens lutning.

Ett visst brott i segregationen kan åstadkommas genom att inkomstnivån höjs i de fattigare områdena (B) utan att situationen i övriga områden ändras. Vi skulle då inte ha några »absolut fattiga områden« men segregationen skulle i sina huvuddrag bestå även om segregationslinjen planade ut i dess nedre del. Min bedömning är att det snarast är denna ambitionsnivå som präglar den svenska storstadspolitiken. Ett sannolikt utfall är dock (C), där pilen kan betyda två saker. För det första att personer i enskilda hushåll genom effektiva arbetsförmedlings-, antidiskriminerings- och humankapitalinriktade insatser får förvärvsarbete i de utsatta områdena. Inkomsterna stiger då i hushållen men risken är stor att just dessa personer lämnar, dvs. flyttar till ett mer attraktivt bostadsområde, något som visats både i Integrationsverkets utvärdering och i analyser över utvecklingen under 1990-talet.³⁷ Ett alternativt scenario, som jag

bedömer omfattas av representanter för områdena själva (invånare och stadsdelarnas tjänstemän) är att man lyckas lyfta »sitt« område, dvs. flytta området vänsterut (uppåt) på linjen. Ett annat område kan då få känna på hur det är att vara särskilt utsatt för diskriminering, utflyttning av resursstarka och inflyttning av personer med svagare arbetsmarknadsförankring. Alternativet (C) kan te sig gynnsamt för ett enskilt område, dess invånare och inte minst de bostadsförvaltande företagen men det är inte troligt att det »bryter segregationen«.

Även om en gentrifiering³⁸ av de utsatta områdena inte verkar sannolik måste man hålla öppet för att problemen i de nu utvalda områdena kan minska medan de ökar i andra områden (»spillover effects«). En anti-segregationsinriktad politik måste därför vara mycket långsiktig och flexibel. Om en bättre blandad befolkning är ett viktigt mål måste detta gälla stadens alla stadsdelar och inte bara några få. I storstadsregionerna måste det gälla alla 60 kommunerna och inte bara en dryg handfull av dem. Hur detta ska åstadkommas är självfallet en politisk fråga. Låt mig dock avslutningsvis peka ut några tänkbara strategier som borde kunna aktualiseras förutsatt att målet att bryta segregationen även fortsättningsvis gäller.

En områdesinriktad politik behöver i sig inte vara fel väg men den kan heller aldrig vara den enda vägen och knappast heller huvudleden. Jag tror man kan påstå att förutsättningarna för att den skall lyckas hyggligt är att den är förankrad i en politik inom bostads-, social-, utbildnings- och arbetsmarknadsområdet som baseras på en strävan att minska klassresursernas effekter på boendet. I en stad där hushållens boende inte bara bestäms av köpkraft utan också av behov och där kvalitén i skolor inte bara beror på i vilka områden de ligger och vilka föräldrar barnen har utan också på traditionella idéer om generell tillgång till utbildning av god kvalitet. En bostadspolitik som syftar till mindre sortering av hushållen över upplåtelseformer och en kostnads- och bostadstypsmässig blandning av bostäder på låg geografisk nivå verkar hämmande på segregationsprocesserna. Eftersom arbetslivet avgör vilka klassresurser olika hushåll kan ackumulera är sysselsättningsfrågan av central betydelse och effektivare bekämpning av diskriminering liksom snabbare arbetsmarknadsintegration för nya invandrare av stor vikt. På det strukturella planet behöver också kommunernas hårda förvaltningar besjålas av ett uttalat integrations- och anti-segregationstänkande. Att Stockholm nu lyfter integrationsfrågorna till den centrala nivån (till en nyinrättad arbetsmarknads- och integrationsberedning direkt under kommunstyrelsen) är ett gott tecken men det

återstår att se om stadens integrationspolitiska arbete förmår att åstadkomma något mer än att bedriva en ny ytterstadssatsning (den nya benämningen är *Stadsdelsförnyelsen*).³⁹

En tanke som vore värd en diskussion är om staten kunde utveckla starkare incitament för att få storstadsregionerna och kommunerna att höja ambitionsnivån när det gäller byggandet av en mindre segregerad stad. Eftersom ekonomiska incitament oftast segrar även över ideologiska är det sannolikt att långsiktigt hållbara incitament måste vara av just ekonomisk natur. Till skillnad från de gångna årens storstadssatsning borde avtalen mindre handla om vad olika stadsdelar vill åstadkomma och mer handla om vad regionerna och kommunerna kan utträta för att länka in utvecklingen på en väg som minskar barriärerna mellan stadsdelar, förbättrar flöden, tillgänglighet och attraktiviteten i både närförort och ytterstaden. Självfallet måste översiktsplaner, planer på ny infrastruktur och bostadsplanering ingå i en sådan långsiktig planering.⁴⁰ Delar av de lokala utvecklingsavtalen bör troligen förlängas för att ge nya samarbetsformer och arbetsmetoder tid att utvecklas. Tanken är att staten av kommunerna begär en långsiktig utvecklings- och integrationsplan som villkor för statlig medfinansiering och att planerna remissbehandlas som ett led i strävan att förankra processen så brett som möjligt. Eftersom storstadspolitiken haft två mål, tillväxt och anti-segregation, bör storstadssavtalen framdeles bestå i en kombination av regionala tillväxt- och lokala utvecklingsavtal där målet om en minskad boendesegregation och balanserad stadsutveckling placeras fortsatt centralt. Ett realiserande av detta förslag skulle föra svensk storstadspolitik mer i riktning av fransk urbanpolitik.⁴¹

Sammanfattande bedömning av den svenska storstadssatsningen i ljuset av UGIS-modellens frågeställningar

UGIS-projektet har, som nämns inledningsvis, haft syftet att besvara tre frågor: (se figur 1).

1. Lyckas program som den svenska storstadssatsningen lösa de problem de avser att lösa (relation 1 i figur 1)?
2. Hur påverkar och påverkas städernas styrelsesystem och planeringsstruktur av de urbana utvecklingsprogrammen? (relation 2 i figuren).
3. Vilka effekter på stadens framtida organisation och planeringsapparat får de nya arbetssätt (samver-

kan, partnerskap, underifrånperspektiv etc), som utvecklingsprogrammet etablerat? (relation 3 i figuren). Kommer man i Stockholm och Göteborg –som varit föremål för studier inom den svenska delen av UGIS– att förändra sitt arbetssätt givet de erfarenheter som vunnits med de senaste årens olika »satsningar« eller blir utvecklingsprogrammet en parentes utan strukturella effekter?

Det är givetvis i tidigaste laget att ge klara svar på de tre frågorna men en första bedömning, som också kan hämta stöd i Integrationsverkets utvärdering från 2002, är att storstadspolitiken i dess hittillsvarande skepnad som sådan inte löser segregationsproblemen eller når alla de ambitiösa mål som ställts upp för den.⁴² Under år med god konjunktur faller visserligen arbetslöshet och kostnader för försörjningsstöd men knappast mer i de utvalda områdena än i liknande, ej utvalda områden. Potentiella effekter på invånarna i form av starkare integrering i sociala nätverk och starkare platsidentitet är svåra att mäta eller motsägelsefulla. Utvärderingar, liksom de många intervjuer vi genomfört som en del av UGIS-projektet, ger vid handen att man nått särskilt positiva resultat för sådant som språkförskoleverksamheten, i sig en långsiktigt viktig del av förutsättningarna för enskilda individers integration. Det följer dock av föregående avsnitt att segregationen knappast låter sig brytas med politiska åtgärder som begränsar sig till åtgärder där samhällets socialt marginaliserade bor. Segregationens relationella karaktär innebär att politiska interventioner måste vara långsiktiga, fokusera de strukturskapande fysiska och sociala processerna, och att områdesbaserade interventioner har större möjlighet att skapa bättre livsvillkor lokalt om den socioekonomiska polariseringen i samhället i allmänhet och i städerna i synnerhet minskar.

Den andra frågan kan besvaras med att den befintliga institutionella strukturen i Sverige mycket starkt präglar hur områdesbaserade satsningar organiseras. Den betydande roll som offentliga institutioner har i samhällslivet är tydlig också i storstadspolitiken och på samma sätt har frivilligorganisationer och föreningar – trots att de senare också är en viktig del av den svenska modellen – haft en marginell roll i detta sammanhang. Den dominerande axeln är stat-kommun och s.k. »public-public partnerships«. Det för Sverige anmärkningsvärda är möjligen att de under 1990-talet uppbyggda stadsdelsnämnderna/förvaltningarna fått en så central roll trots att avtalen signerats av staten och respektive kommun centralt. Givetvis hade den valda strategin varit betydligt svårare att realisera om stadsdelsreformerna inte ägt rum tidigare under 1990-talet men alla de sju kommuner som berörs av

storstadssatsningen har inte en stadsdelsorganisation så vi kan inte heller dra slutsatsen att stadsdelsreformen varit en förutsättning för den förda politiken.

Det är min bedömning att de kommunala tjänstemän som varit närmast berörda av genomförandet av storstadspolitiken ser det som självklart att programmen har en kommunal huvudman men man är reserverad, ja kritisk, när det gäller det kommunövergripande engagemanget. Både i Stockholm och i Göteborg finns ett missnöje med att kommunens s.k. hårda förvaltningar och kommuncentrala enheter, inom t.ex. utbildningssektorn, haft en alltför marginell roll. Det är uppenbart att de lokala utvecklingsavtalen utformats utan att man försökt lösa de relationsproblem som råder mellan stadsdelsförvaltningar och kommuncentrala enheter och inte heller lyckats bryta den påtagliga sektorisering som råder mellan olika förvaltningar. Härvidlag finns en kontrast till situationen i stadsdelarna, där olika enheter inom stadsdelsförvaltningen förefaller ha nått mycket längre med samverkan.

När det gäller den tredje frågan – konsekvenser för arbetssättet – kan vi först slå fast att varken samverkan eller partnerskap är nya företeelser även om de nu lyfts fram på ett sätt som saknar tidigare motsvarighet. Kombinationen av partnerskap och ökat lokalt ansvar frambringar möjligen nya förvaltningsstrukturer, där åtminstone de större och mer framgångsrika stadsdelsförvaltningarna ytterligare ökar sin strategiska planeringskompetens och bygger nätverk inom och utom kommunen. Detta är en tendens som är tydligast i Stockholm och allra tydligast på Järvafältet, där inte minst Kista gått i bräschen för ett sådant mer proaktivt förhållningssätt. Man skulle därför kunna ge ett förvisso försiktigt men ändå jakande svar på den tredje frågan.

Förändringar i ansatserna och arbetssätten kan också tänkas ske kommuncentralt och på statlig nivå. Att Stockholms Integrationsförvaltning föreslagit sin egen nedläggning är radikalt men samtidigt signifikativt för tjänstemännens och många forskares uppfattning att hela integrationsfrågan och inte minst boendeintegrationsfrågan måste hanteras där makt och strategiska beslut fattas och inte i en fackförvaltning. I intervjuer vi nyligen genomfört för ett nytt EU-finansierat projekt – Restate – (Restructuring large housing estates in Europe) med storstads- och integrationsminister Mona Sahlin,⁴³ betonas att storstadspolitiken fortsätter och att den hädanefter, via regleringsbrev och särskilda direktiv, kommer att sätta starkare avtryck i de ordinarie verksamheter som staten mer direkt ansvarar för. Det är därför möjligt, vilket också framkom i samband med intervjuer med statssek-

reterare Lise Bergh och vikarierande enhetschefen (numera departementsrådet) Tommi Riihonen i samband med korsutvärderingen förra året,⁴⁴ att den metodutveckling som storstadspolitiken haft som en grundtanke får konsekvenser inte bara för hur stadsdelarna och kommunerna centralt framdeles arbetar med s.k. utsatta stadsdelar och segregationsrelaterade frågor utan också i hur statens egna myndigheter, t.ex. AMS, Försäkringskassan, Skolutvecklingsmyndigheter och Polisen, bedriver sin praktiska verksamhet i storstadskommunerna.

Noter

- 1 Jag vill särskilt tacka mina projektkollegor inom den svenska delen av UGIS, Ingemar Elander och Camilla Palander, för konstruktiva synpunkter på denna uppsats. Ett tack också till deltagarna i det 6:e nordiska seminariet för bostads- och urbanforskning, som hölls i Gävle 22-24 oktober 2003, för synpunkter på en första version av uppsatsen. Jag har också vid två tillfällen, i Stockholm 2003-04-24 och i Göteborg 2003-08-28, presenterat tidiga utkast och fått givande kommentarer och frågor av seminariedeltagarna. Sist men inte minst hade UGIS-projektet aldrig kunnat genomföras utan den entusiasm och hjälpsamhet som visats oss från Stockholm och Göteborg och de fyra stadsdelar som vi haft som fallstudieområden. Ett särskilt varmt tack går till Karin Eriksson-Bech (Stockholms stads integrationsförvaltning) och Pia Borg (Göteborgs stads-kansli) som fungerat som UGIS-projektets kontaktpersoner i respektive stad.
- 2 Se Robinson, V., Andersson, R. & Musterd, S., 2003, *Spreading the »burden«? A review of policies to disperse asylum seekers and refugees*. Bristol: Policy Press.
- 3 Storstadskansliets representanter undviker benämningen storstadssatsningen, som man menar leder tankarna mer till projekt- än till det processstöd som storstadspolitiken enligt kansliet ska vara ett uttryck för. Eftersom storstadssatsningen varit det flitigaste använda namnet på denna intervention har jag valt att använda det utan att för den skull förknippa det med projekttanken.
- 4 Se t.ex. Svallfors, S., 2001, Kan man lita på välfärdsstaten? Risk, tilltro och betalningsvilja i den svenska välfärdsopinionen 1997-2000, s. 358. I: Välfärdens finansiering och fördelning, s. 357-390, SOU 2001:57. Stockholm: Fritzes.
- 5 Peter Marcuse hävdar t.ex. att perioden från 2:a världskriget till en bit in på 1970-talet i USA kännetecknades av många reformer och program vars syfte var att bryta diskriminering och segregation. Och: »The Housing and Community Development Act of 1974, the last major piece of pro-integration adopted by Congress, strengthened the government's commitment to 'avoid undue concentrations of lower income persons through Federal Housing programs.' (Marcuse, P., 2002, *The Shifting Meaning of the Black Ghetto in the United States*, s. 124. I: Peter Marcuse and Ronald van Kempen, *Of States and Cities. The Parti-*

- tioning of Urban Space. Oxford: Oxford University Press.) För information om USA:s nuvarande urbanpolitik, se <http://www.hud.gov> där information om HOPE VI ges. Det federala programmet HOPE VI avser »Revitalization and Demolition grants to revitalize aged public housing and transform neighborhoods across the country«. Merparten av 2003 års anslag om \$574 miljoner avser revitalisering. Sedan 1993 har HOPE-initiativet haft en total budget om c:a fem miljarder dollar, som fördelats på 114 bostadsföretag, vilket förstås givet landets storlek är en blygsam summa. Givet den sociala bostadssektorns storlek i USA är stödet ändå märkbart på lokal nivå. Följande utdrag ur det pågående programmet kan ge en viss indikation på vad anslagen används till. Betoningen ligger helt klart på fysiska inslag.
- »The 2003 HOPE VI funding is distributed in this way:
 *\$447.75 million is available for the HOPE VI Revitalization Program, which public housing authorities use to demolish, rehabilitate or rebuild severely distressed public housing units.
 *\$40 million is available for the HOPE VI Demolition Program, which PHAs use to demolish distressed public housing to rid these dilapidated public housing units.
 *The remaining \$86.2 million in funding will be used to support other activities related to implementing the HOPE VI grants, such as creating Neighborhood Networks centers at the new developments; funding the cost of Housing Choice Vouchers that will be used for relocating residents; and providing technical assistance to PHAs that are awarded 2003 grants.« (<http://www.hud.gov/news/release.cfm?content=pr03-109.cfm>) Informationen hämtad 2003-11-11.
- 6 T.ex. i Frankrike »Dèveloppement Social des Quartiers« (1981), »Dèveloppement Social Urbain« (1988), »Politique de la Ville« (1993) och de senaste »Politique de la Ville et Contrat de Ville« och »Politique Territorialisée de Développement Solidaire et de Renouveau Urbain« (1998); i Storbritannien »City Challenge programme (1990), »Single Regeneration Budget (1993) och dess fortsättning i »New Deal for Communities« (1998); i Nederländerna »Probleem-cumulatiegebiedenbeleid (1985), »Sociale Vernieuwing (1989) och »Big Cities Policy« (1993); i Danmark Byudvalget (1994) och Kvarterlyftsprogrammet (1998). Tyskland lanserade sitt »Der Soziale Stadt« ungefär samtidigt som Sveriges storstadssatsning (1999).
 - 7 Mer information om projektet finns på dess hemsida: <http://www.ufsia.ac.be/ugis/>
 - 8 Andersson, R. & Palander, C., 2002: National and city contexts, urban development programmes, and neighbourhood selections: The Swedish background report for the research project Urban development programmes, urban governance, social inclusion & sustainability. In J. Vranken, P. De Decker & I. Van Nieuwenhuyze (Eds.) Urban Governance, Social Inclusion and Sustainability. National Context Reports. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
 - 9 Andersson, R., 2003, Urban development programmes in a Scandinavian welfare state: a top-down approach to bottom-up planning? I: Pascal de Decker et al, On the origins of urban development programmes in nine European countries, s. 165-181. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
 - 10 Vranken, J., De Decker, P. & van Nieuwenhuyze, I., 2002, *Social Inclusion, Urban Governance and Sustainability. Towards a Conceptual Framework*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
 - 11 Andersson, R., Elander, I. & Palander, C., 2002, National report on the evaluation of Urban Development Programmes in Sweden. UGIS project. Unpublished paper from the Institute for Housing and Urban Research, Uppsala university.
 - 12 Andersson, R., Elander, I. & Palander, C., 2002, The Swedish Cross-evaluation report for the UGIS project. Unpublished paper from the Institute for Housing and Urban Research, Uppsala university.
 - 13 Burgers, J. & Vranken, J. (eds.) How to make a successful urban development programme. Experiences from 9 European countries. UGIS Working Paper. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
 - 14 Handboken publiceras på engelska men översättningar förekommer. Hittills har den tyska versionen publicerats. Burgers, J., Vranken, J., Friedrichs, J. & Hommerlich (Hg.), 2003, *Anleitung für ein erfolgreiches Stadtentwicklungsprogramm. Beispiele aus neun europäischen Ländern*. Opladen: Leske + Budrich.
 - 15 Flertalet av dessa teman återkommer i andra forskningsbaserade reflektioner över områdesbaserade utvecklingsprogram, t.ex. i Helene Lahti Edmarks kunskapsöversikt, där hon särskilt fördjupar sig i »uppifrån kommande påbud om underifrånsperspektiv«, »styrande bilder av bostadsområdet«, »bostadsområdet som bas för interventioner«, »målgruppens deltagande«, »de offentliga institutionernas traditioner«, tidsaspekterna samt »svårigheterna att mäta effekter«. Se Lahti-Edmark, H. 2002, *Förort i fokus – interventioner för miljoner. En kunskapsöversikt*. Integrationsverkets rapportserie 2002:01. Norrköping.
 - 16 Vranken, J., De Decker, P. and Van Nieuwenhuyze, I., 2003, Introduction, s. 9. I: Pascal de Decker et al (eds.), On the origins of urban development programmes in nine European countries, s. 9-15. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
 - 17 Trots att propositionstexten inte så tydligt fokuserar områdenas och politikens etniska aspekter – tvärtom refereras till socialt och ekonomiskt utanförstående och att den klassmässiga segregationen sammanfaller med den etniska – kan inte den svenska storstadspolitiken förstås utan referens till 1990-talsutvecklingens etniska aspekter. Många av de konkreta inslagen i de lokala utvecklingsavtalen berör också mer eller mindre specifikt invandrare i områdena.
 - 18 De Decker, Van Nieuwenhuyze and Vranken, 2003, Enforced by the electorate. The rise of an urban policy in Flanders. I: Pascal de Decker et al, On the origins of urban development programmes in nine European countries, s. 17-37. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

- Apeldoorn: Garant.
- 19 Andersson, R. & Elander, I., 2003, Selectieve armensorg. Armoedebestrijding en gemeentelijk welzijnsbeleid in Zweden. *Agora* (Tijdschrift voor sociaal-ruimtelijke vraagstukken), 2003:1, s. 23-26.
 - 20 SOU 1996:55, Sverige, Framtiden och mångfalden. Stockholm: Fritzes.
 - 21 Se också Musterd, S., Ostendorf, W. & de Vos, S., 2003, Neighbourhood Effects and Social Mobility: A Longitudinal Analysis. *Housing Studies*, Vol. 18, No. 6, 877-892.
 - 22 Andersson, E., 2001, Från Sorgedalen till Glädjehöjden –omgivningens betydelse för socioekonomisk karriär. *Geografiska regionstudier* nr 44. Uppsala: Kulturgeografiska institutionen.
 - 23 Strömblad, P., 2003, Politik på stadens skuggsida. Acta universitatis Upsaliensis. *Skrifter utgivna av Stadsvetenskapliga föreningen i Uppsala*, nr 152.
 - 24 Dryler, H., 2001, Etnisk segregation i skolan. Effekter på ungdomars betyg och övergång till gymnasieskolan. I: Valfärdens finansiering och fördelning, s. 319-355. *SOU* 2001:57. Stockholm: Fritzes.
 - 25 Musterd, S. & Andersson, R., 2003, Employment, Social Mobility and Neighbourhood Effects. Paper presented at the International Sociological Association. Research Committee on Urban and Regional Development (RC21), Challenging Urban Identities Conference, Milan, Bicocca, Italy September 25 - 27, 2003.
 - 26 Andersson, R., 2001, Spaces of Socialisation and Social Network Competition - a study of neighbourhood effects in Stockholm, Sweden. Hans Thor Andersen and Ronald van Kempen (eds), *Social exclusion, social fragmentation and urban governance* pp. 149-188. Aldershot: Ashgate.
 - 27 Partnerskapspolitikens spänningsfyllda relation till demokrati är ett tema som uppmärksammas i Ingemar Elanders bidrag till Demokratiutredningen (Elander, I., 1999, Partnerskap och demokrati, s. 327-364 i E. Amnå (red.), *Globalisering*. Demokratiutredningens forskarvolym IX. SOU 1999:83. Se även Elander, I., 2002, Partnerships and urban governance. *International Social Science Journal* 172 (June 2002): 191-204.
 - 28 För alla länder gäller att de nationella bakgrundsrapporterna kan laddas ned från UGIS hemsida, <http://www.ufsia.ac.be/ugis/>. Gå till »Results«.
 - 29 Se t.ex. Storstadsdelegationens Årsrapport 1999/2000. Regeringen utfärdade särskilda direktiv till ett dussintal myndigheter, vilka på skilda sätt fick uppdrag som skulle befrämja utvecklingen av en mindre segregerad stad. Dessa myndigheter var Arbetsmarknadsstyrelsen, Boverket, Brottsförebyggande rådet, Folkhälsoinstitutet, Kulturrådet, Länsstyrelserna i Stockholm, region Skåne och i Västra Götaland, Polisväsendet, Riksantikvarieämbetet, Riksförsäkringsverket, Skolverket, Socialstyrelsen och Ungdomsstyrelsen.
 - 30 För det franska fallet, se Jacquier, C., 2003, La politique de la ville: towards a more integrated urban governance in France. I: Pascal de Decker et al, On the origins of urban development programmes in nine European countries, s. 59-72. Antwerpen-Apeldoorn: Garant. Antwerpen-Apeldoorn: Garant. För det danska, se Larsen, J. N., 2003, From slum clearance and housing renewal to networking and area-based approaches: on the origins of contemporary Danish urban development programmes. I: Pascal de Decker et al, On the origins of urban development programmes in nine European countries, s. 43-58. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
 - 31 Löhr, R-P., 2003, Socially Integrative City - the cooperation and confrontation between urban research and urban policy in Germany. Paper prepared for the EURA - Eurocities - MRI Conference »European urban development, research and policy - the future of European cohesion policy«, Budapest, 28 - 30 August 2003. Kan laddas ned från <http://www.sozialestadt.de/programm/grundlagen/eur-2003-loehr-paper-shtml> (Hämtad 2003-11-12.) Se också det tyska programmets hemsida: <http://www.sozialestadt.de/programm/>
 - 32 De spanska erfarenheterna analyseras av Bruquetas Callejo, M., Moreno Fuentes, F. J. & Walliser Martinez, A., 2003, Bottom-up? Grassroot initiatives and urban governance in Madrid and Barcelona. I: Pascal de Decker et al, On the origins of urban development programmes in nine European countries, s. 137-163. Antwerpen-Apeldoorn: Garant. De noterar bl.a. att ...«it is important to consider that local social movements in Spain have a strong anti-institutional tradition of self-management and self-sustenance without political authorities' support and of opposition to the devices of formal politics (such as party politics and electoral representatives). This tradition is probably rooted in the context of the dictatorship and in the widespread anarchistic tradition, but it usually arises directly from frustrating experiences with local authorities' lack of effective participatory mechanisms.» (a.a., s. 161)
 - 33 Se t.ex. *På rätt väg?* Integrationsverkets rapportserie 2002: 5. Slutrapport från den nationella utvärderingen av storstadssatsningen. Norrköping.
 - 34 DIFU har bl.a. byggt upp en omfattande databas där mer än 350 projekt i nästan 200 tyska städer presenteras (se <http://www.sozialestadt.de/gebiete/programmgebiete/programmgebiete.php3query=alle>) (Giltig 2003-11-12. Viss information om utvärderingen ges där samt av Friedrichs, J., 2003, The emergence of poverty, urban distressed areas, and urban policies in Germany. I: Pascal de Decker et al, On the origins of urban development programmes in nine European countries, s. 73-84. Antwerpen-Apeldoorn: Garant. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
 - 35 Se Andersson, R., 1999, »Divided cities« as a Policy-based Notion in Sweden. *Housing Studies*, Vol. 14, No. 5, 601-624.
 - 36 UGIS-projektet har inte gjort något försök att systematiskt bedöma det samlade utfallet av alla nio länders program i relation till varandra. Detta låter sig heller inte göras av en rad metodiska skäl. De institutionella skillnaderna är mycket stora, finansieringsformer och -volymerna skiljer sig åt, makroekonomin, som betyder mycket för den lokala

- utvecklingen, varierar betydligt mellan länder och mellan städerna. Dessutom är program av den svenska typen sannolikt mer svåranalyserade än många andra. Medan de fysiska investeringarna dominerar i övriga länder är dessa marginella i de svenska områdena, åtminstone om kommunernas medfinansiering inte inkluderas. Fördelen med fysiska förbättringsprojekt är att effekterna (en bättre bostad, mer ordnad utemiljö etc) är lättare att avläsa. Samtidigt betonar vi i UGIS-projektets handbok att fysiska insatser alls inte är oproblematiske. Den svenska debatt som följde av 1950- och 1960-talets saneringsväg återkommer överallt, åtminstone när det gäller innerstadsmiljöer (att äldre och fattigare hushåll inte kan bo kvar; att områden gentrificeras, att sociala nätverk bryts sönder, att modernisering gör staden mer ensartad och charmlös etc).
- 37 Andersson, R. & BråmÅ, Å., 2003, Social and economic mobility in large housing estates in Sweden: Can area-based urban policies counteract segregation processes? Forthcoming in *Housing Studies*.
- 38 Gentrifiering betyder social uppgradering av ett bostadsområde. Detta har skett till exempel på Södermalm och det är en vanlig företeelse i större städers centrala delar, där lägesfördelar snabbt kan få chica butiker och en urbanitetsorienterad medelklass att söka sig till lite annorlunda och billigare bostadsområden. Efterfrågan stiger och området genomgår ibland ganska snabbt en selektiv migrationsprocess som är omvänd den som präglar dagens miljonprogramsområden i den urbana periferin.
- 39 Stockholms stads tidigare Integrationsprogram ersätts nu av tre övergripande mål som skrivs in i budget och direktiv till alla nämnder och bolagsstyrelser: (1) tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom olika insatser i ytterstaden, (2) minska skillnader mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel, (3) utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer. (Källa: Stockholm stads budget för 2004, s. 49.)
- 40 Intressanta tankar om vad en sådan planering konkret kan innehålla finns i ett par nyare examensarbeten av Christine Blankenburg i Dortmund och Björn Ekelund från Luleå Tekniska universitet. I båda fallen fokuseras Stockholm och Järvafältet. Se Blankenburg, C., 2003, *Integration Impact Assessment – a New Strategy against Segregation in Stockholm?* Diplomarbeit, University of Dortmund, Faculty of Spatial Planning. Oktober 2003, samt Ekelund, B., 2002, *Integrationsinriktad fysisk planering. Civilingenjörsprogrammet, Institutionen för Samhällsbyggnadsteknik, avdelningen för Trafikteknik, 2002:298 CIV.* Luleå Tekniska universitet.
- 41 »Politique de la ville (word to word: city policy) is a strange denomination. It is neither a municipal policy nor simply an urban policy. It includes any policy dealing with disadvantaged urban areas, combining economic, social and urban aims.« (Maurice Blanc: *Area-based Strategies towards Social Inclusion in European Cities: The French Experience. Strategies for the social regeneration of disadvantaged neighbourhoods in France (1977-2002)*. Paper presented at Entstaatlichung und soziale Sicherheit, 31. Kongress der Deutschen Gesellschaft für Soziologie 7. bis 11. Oktober 2002, Universität Leipzig.
- 42 Man bör även notera att det ingenstans i propositionen eller i andra officiella dokument står *när* målen ska vara uppnådda, vilket gör utvärderingar redan av detta skäl problematiska.
- 43 Intervju med Mona Sahlin, 2003-09-30. För mer information om Restate-projektet, se <http://www.restate.geog.uu.nl>
- 44 Intervjuer under UGIS-projektets kursutvärdering, Storstadskansliet 2002-05-22.

Litteratur

Svenska bidrag till UGIS-projektet (tillkommer en handbok samt två artiklar för en forskningspublikation)

- Andersson, R., 2001, *Ethnic Housing Segregation and urban policy development in Stockholm, Sweden*. In: K. Døsen & I. Molina (eds) *Divided Cities: Best Practices for the Social Inclusion of Ethnic Minorities in Local Communities*, pp. 35-66. Umeå: *Partnerskap för Multietnisk integration* 5/00.
- Andersson, R., 2001, *The Swedish area-based urban strategy – some critical remarks*. Chapter in the »Urban Futures« conference volume. Stockholm: Office of Metropolitan Affairs, Ministry of industry, communication and energy.
- Andersson, R., 2001, *The Swedish Area-based Urban Strategy*. In: I. Christoffersson (ed) *Swedish Planning in Times of Diversity*, pp. 11-15. Gävle: Plan, The Swedish Society for Town and Country Planning.
- Andersson, R., 2001, *Why a selective urban policy in a welfare state?* Paper for the Nordic conference on Housing and urban research, Gävle, September 26-28, 2001.
- Andersson, R., 2001: *Att styra och följa utvecklingen i storstadsregioner – reflektioner om strategier, instrument och indikatorer*. Paper presenterat vid Storstadsdelegationens februarikonferens om storstadsarbetet, Lidingö, 2001-02-21. Publicerat av Storstadskansliet i sammandrag.
- Andersson, R., 2002, *Rörligheten i Fittja. En analys av migration, segregation och storstadspolitik*. I: Ingrid Ramberg & Oscar Pripp (red) *Fittja, världen och vardagen*. s. 73-129. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Andersson, R., 2003, *I städernas svenskglea områden*. Artikel i *Göteborgsposten* (kultur) 2003-03-15.
- Andersson, R., 2003, *Storstadsarbete – rapport från ett europeiskt forskningsprojekt*. Paper presenterat vid Stockholms stads konferens »Förnyelse av Ytterstaden – erfarenheter och fortsättning«, Stockholm, 2003-04-24.
- Andersson, R., 2003, *Urban development programmes in a Scandinavian welfare state: a top-down approach to bottom-up planning?* In: Pascal de Decker et al, *On the origins of urban development programmes in nine European countries*, pp. 165-181. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Andersson, R. & BråmÅ, Å., 2002, *Social and economic mobility in large housing estates in Sweden: Can area-based urban policies counteract segregation processes?*

- Forthcoming in *Housing Studies*.
- Andersson, R. & Elander, I., 2003, *Selectieve armensorg. Armoedebestrijding en gemeentelijk welzijnsbeleid in Zweden*. Agora (Tijdschrift voor sociaal-ruimtelijke vraagstukken), 2003:1, pp. 23-26.
- Andersson, R., Elander, I. & Palander, C., 2002, *National report on the evaluation of Urban Development Programmes in Sweden. UGIS project*. Unpublished paper from the Institute for Housing and Urban Research, Uppsala university.
- Andersson, R., Elander, I. & Palander, C., 2002, *The Swedish Cross-evaluation report for the UGIS project*. Unpublished paper from the Institute for Housing and Urban Research, Uppsala university.
- Andersson, R., Elander, I. & Palander, C., 2003, *Urban Governance as an Interplay between the Central State, Local Government and the Citizens –Lessons from the Metropolitan Development Initiative in Sweden*. Paper presented at the ENHR conference in Tirana, 26-28 May 2003. (Workshop 3: Poverty and resident mobilization for neighbourhood improvement / management)
- Andersson, R. & Palander, C., 2002, National and city contexts, urban development programmes, and neighbourhood selections: The Swedish background report for the research project Urban development programmes, urban governance, social inclusion & sustainability. In: J. Vranken, P. De Decker & I. Van Nieuwenhuyze (Eds.) *Urban Governance, Social Inclusion and Sustainability*. National Context Reports. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Elander, I., Andersson, R. & Palander, C., 2003, Urban governance and central-local government relations. – the metropolitan development initiative in Sweden. *City Matters Magazine*.
www.urbanicity.org (June 2003)

BILAGA 1

TABELL 1

Antal invånare i UGIS-projektets städer och valda stadsdelar.

	Inhabitants Year/numbers		Inhabitants Year/numbers
BELGIUM	1997	THE NETHERLANDS	1999
Antwerpen	1998	Amsterdam	727 095
City	449 745	Bijlmer Centrum	21 113
Dam	501	Bijmer Oost	27 885
Kiel	797	Indische Buurt West	13 360
Gent	1996	Indische Buurt Oost	10 142
City	225 485	The Hague	440 729
Rabot	5 629	Schildersbuurt	32 648
Nieuw Gent	3 703	Bouwlust	26 219
DENMARK	1997	Moerwijk	19 382
Copenhagen	487 969	Morgenstond	17 595
Holmbladgade	16 285	Rotterdam	592 665
Hvidovre	48 958	Oude Noorden	18 246
Avedore Stationsby	5 914	Hooglyiet Noord	13 332
Randers	62 252	SPAIN	1997 (1996)
Tojhushaven	1 017	Madrid	2 866 850
Jenumparken	1 238	Lavapies	40 475
FRANCE		San Femin	13 312
GERMANY	1998	Barcelona	1 508 805
Cologne	1 011 912	Raval	34 871
Chorweiler	14 531	Trinitat Nova	7 695
Kalk	20 375	SWEDEN	1999
Hamburg (1999)	1 696 065	Stockholm	743 703
H-heimfeld	18 508	Tensta	17 037
Jenfeld	25 040	Husby	11 467
HUNGARY	1999	Göteborg	462 309
Budapest	183 900	Hjällbo	5 094
Kozeps-ferencvaros (9th D)	67 417	Norra Biskopsgarden	4 351
	1998		
Szeged	166 161		
ITALY	1999		
Genoa	636 104		
Sestri	49 456		
Cornigliano	15 514		
	1991		
Naples	1 067 365		
Q. Spagnoli	24 116		
Sanità	31 536		

Källa: <http://www.ufsia.ac.be/ugis/> (2003-11-11)

